

11. Dijital okuryazarlık becerisi ve ana dili eğitimi çerçevesinde dijital okuryazarlığa ilişkin öğrenci ve akademisyen algıları¹

Göknur GÜNAY²

Mehtap ÖZDEN³

APA: Günay, G. & Özden, M. (2022). Dijital okuryazarlık becerisi ve ana dili eğitimi çerçevesinde dijital okuryazarlığa ilişkin öğrenci ve akademisyen algıları. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (27), 162-182. DOI: 10.29000/rumelide.1104172.

Öz

Bu çalışmanın amacı 21. yüzyıl okuryazarlık türlerinden biri olan dijital okuryazarlığın, Türkçe Eğitimi Bölümünde okuyan lisans ve lisansüstü öğrenciler ile akademisyenler tarafından nasıl algılandığının anlaşılmasıdır. Öncelikle araştırmada, yeni okuryazarlık araştırmalarının çerçevesi çizilerek dijital okuryazarlıkla ilgili literatürde saptanan boyutlar ele alınmıştır. Ana dili ve dijital okuryazarlık ilişkisine değinildikten sonra araştırmanın yöntem ve bulgularına yer verilmiştir. Araştırma sorusu, Türkçe Eğitimi bölümlerinde okuyan lisans ve lisansüstü öğrencileri ile akademisyenlerin dijital okuryazarlık konusuna bakış açıları nedir ve bu konudaki öz yeterlikleri nasıldır, olarak belirlenmiştir. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden olgubilim kullanılmıştır. Veriler görüşme yöntemiyle toplanmış ve betimsel analiz anlayışına göre analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular neticesinde; lisans öğrencilerinin konuyu daha çok internetten okuma ve yazma işi olarak gördükleri, dijital okuryazarlığı Türkçe dersi bağlamından daha çok eğitim teknolojisi içeriği olarak ele aldıkları; lisansüstü seviyede öğrenim gören öğrencilerin konuyu okuryazarlık temelinde, bilgiye erişebilme onu paylaşabilme yönüyle gördükleri, sosyal medya kullanımıyla ve de ayrıca medya okuryazarlığı alanıyla ilişkilendirdikleri; akademisyenlerin dijital okuryazarlığın sınırlarının ve dersleri bağlamında çerçevesinin muğlak olduğunu düşündükleri, uzaktan eğitimle dijital okuryazarlığı birbirine çok yakın algıladıkları, fonksiyonel becerilerde bir kısmının kendilerini yetersiz hissettikleri gibi birtakım sonuçlara ulaşılmıştır. Teknolojiyle insanların yaşantılarının ve düşünce şekillerinin anbean değişikliğe uğradığı düşünüldüğünde ana dili derslerinde dijital okuryazarlığın çerçevesinin çizilerek bu becerinin kazandırılabilmesi için bu konudaki çalışmaların artırılması ve hız kazanması gerektiği sonuçlarına varılmıştır.

Anahtar kelimeler: Ana dili, dijital okuryazarlık, okuryazarlık, teknoloji, düşünce

Digital literacy skills and perceptions of students and scholars in the context of native language education.

Abstract

The aim of this study it is to understand how digital literacy, which is one of the 21st century literacy types, is perceived by the students (undergraduate and graduate) and academicians studying in the

1 Bu çalışma Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi bünyesinde hazırlanan ve 2022 yılında tamamlanan “Türkçe Eğitiminde Dijital Okuryazarlık: Bir Karma Yöntem Araştırması” adlı tez çalışmasının bulgularının bir kısmı kullanılarak üretilmiştir.
2 YL Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi ABD (Çanakkale, Türkiye), goknurgunay@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-3370-6945 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: .23.02.2022-kabul tarihi: 20.03.2022; DOI: 10.29000/rumelide.1104172]

3 Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi ABD (Çanakkale, Türkiye), mehtapgunes@comu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-0385-5744

Department of Turkish Education. First of all, in the research, the dimensions determined in the literature related to digital literacy were discussed by drawing the framework of new literacy researches. After mentioning the relationship between mother tongue and digital literacy, the methods and findings of the research are given. The research question was determined as what are the perspectives of undergraduate and graduate students and academicians studying in Turkish Education departments on digital literacy and how are their self-efficacy in this subject. Phenomenology, one of the qualitative research designs, was used in the study. The data were collected by interview method and analyzed according to the descriptive analysis approach. As a result of the findings obtained undergraduate students see the subject more as reading and writing from the internet, they deal with digital literacy in terms of educational technology content rather than the context of Turkish lesson; students studying at the graduate level associate the subject with literacy, accessing information, sharing it, using social media and also with the field of media literacy; Some conclusions have been reached such as that academics think that the boundaries of digital literacy and its framework in the context of its lessons are ambiguous, that they perceive distance education and digital literacy very close to each other, and that some of them feel inadequate in functional skills. Considering that people's lives and ways of thinking are changed moment by moment with technology, it has been concluded that the framework of digital literacy in mother tongue lessons should be drawn and studies on this issue should be increased and accelerated in order to acquire this skill.

Keywords: Native language, digital literacy, literacy, technology, thought

Giriş

Türkçe dersi ana dili eğitimi dersidir. Ülkemizde Türkçe eğitiminin 1992 yılından bu yana Edebiyat Bölümlerinden ayrı bir şekilde değerlendirildiği bilinmektedir. Ana diliyle ilgili tüm incelemelerin yapıldığı Türkçe Eğitimi bölümlerinin oluşumu henüz çok yenidir. Öncesinde Edebiyat Bölümleri bünyesinde lisansüstü seviyede çalışmalar devam etse de alanın müstakil olması bir ihtiyacın sonucudur. Türkçe branşı ortaokullarda ana dilini şekillendiren en önemli branştır. Çocukların özellikle soyut işlemler dönemine de geçişiyle (Piaget, 1952: 10) ana dili ve düşünce konusunda çocuğun hayatında önemli temellerin Türkçe dersiyle atıldığı düşünülebilir.

Teknoloji gelişirken bireylerin ve insan topluluklarının algısı değişmektedir. Ana dili ve düşüncenin birbirinden ayırt edilemez, karmaşık ve zihinsel bir bütünü oluşturduğu ispatlanması zihinsel işlemler söz konusu olduğundan karmaşık ancak kabul edilen bir durumdur. Ana dili, bütün toplumsal kodlardan kişinin üst soyundan aldığı genetik kodlarına, bireyin beyin yapısından anne karnı ve hayattaki çevresine kadar pek çok değerşkeni göz önünde bulundurmayı gerektiren olağanüstü bir yapıdır. Dil ve düşünce zamanla değerşirken kişisel yaşamda, iş yaşamında ve eğitim öğretimde teknolojinin kapladığı alan artmıştır. Teknolojik gelişmelerle dijital araçları bir beceri olarak kullanabilmenin değeri kişilerin hayatını doğrudan etkilemektedir. Hayatımızla teknolojinin şu anki durumu derecesinde bütünleşmiş her şey düşüncelerimiz ve davranışlarımız üzerinde etkili olur.

İnsan anlama ve anlatma yetisiyle doğar. Beynimiz çok çeşitli uyaranları seçerek alır, yorumlar, anlam oluşturur, örgütler ve yeni anlatıları dünyaya sunar. İnsan zihninin anlatma becerileriyle ortaya koyduğu her şey bir zihnin ürünü, bir kompozisyondur. Dijital araçların tüketicisi olma esnasında birden çok duyu organına hitap eden çok katmanlı bir metnin (akt. Ulu ve Avşar Tuncay, 2017: 763) alıcısı konumunda bulunmaktadır. Dijital araçların anlatıları bireyler ve makinelere verilen komutlarla

oluşturulmuş birer anlatıdır. Dolayısıyla dijital araçların okuryazarlık boyutu, teknolojiyle katmanı artan ve uyarıcıları çoğalan bir metni anlamak gibi görülmelidir. Tıpkı okuma gibi ancak daha fazla duyu organına hitap etmesi, daha fazla uyarıcı daha hızlı içermesi ve hayatımızda işlevsel olarak kullanım alanının genişliği gibi sebeplerle daha karmaşık zihinsel birtakım işlemler gerektirebilen bir süreç olarak yönetilmelidir. Bireylerin oluşturduğu her bir dijital ürün de çok katmanlı metin oluşturma sürecidir. Temelde okuma yazma anlamıyla yola çıkan ve kavram alanını genişleten, karmaşık ve çok katmanlı beceri haline gelen okuryazarlığın, bir boyutu olarak dijital süreçlerin ele alınması zorunluluğu doğmaktadır.

Okuryazarlık nedir?

Okuryazarlık kavramının anlamına değinilmeden önce bahsedilmesi gereken kavram beceri kavramıdır. Okuryazarlığın bir çeşit beceri olduğu bilinmektedir. Öyleyse bir kavram olarak becerinin irdelenmesi gerekir. Beceri kavramı “Hayat Boyu Öğrenme” kapsamında oluşturulan Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi ve ülkemizdeki uygulaması olarak Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde yer bulan bilgi ve yetkinlik kavramıyla ilişkili üç kavramdan biridir. (Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi, 2021). Cansoy (2018: 3114) çalışmasında beceri kavramına; problemleri çözebilmeyi, iş ve görevleri gerçekleştirebilmeyi; yeterli bilgi ve niteliği belirli bağlamlarda kullanılarak karmaşık bazı görevlerin üstesinden gelme (Rychen ve Salganik, 2003; akt., Ananiadou ve Claro, 2009: 8) tanımıyla yer vermiştir. Öyleyse beceri bireyde bir bilginin varlığından ya da yokluğundan çok uygun bağlamda ihtiyaç dahilinde bilgiyi işlevsel ve eleştirel bir şekilde kullanabilme edimidir. Beceri, bağlama ve değişen şartlara göre gelişim göstermelidir. Bu durumda herhangi bir alana ait becerinin yeterliliği hiçbir zaman durağan değildir. Önceleri “davranışlar bütünü”, ardından “bilgiler ve zihinsel işlemler sistemi” olarak ele alınan beceri, günümüzde zihinde yapılandırma işlem ve süreçleri olarak görülmektedir (Güneş, 2012: 3).

Okuryazarlık becerisi ise kod çözme (okuma), harfleri yan yana getirerek kodlar oluşturma (yazma) işlemi anlamından her nasıl sunulursa sunulsun bilgiyi anlama ve yorumlama becerisine evrilmiştir (Lanham, 1995: 200; Knobel & Lankshear, 2006: 12). Önceleri okuma ve yazma yetisi anlamındayken bir beceri kavramı haline gelen okuryazarlık tarih içinde alfabetik, işlevsel, eleştirel ve yeni nesil okuryazarlıklar olarak bağlamların genel çerçevesini karşılayacak şekilde git gide anlamını genişletmiştir (Freire, 1974; Güneş, 2000; Kellner, 2001; Gee, 2007; Özgenç, 2013; McLuhan, 2014; Güneş, 2019). Aynı zamanda kendine, gelişmelere yanıt verecek şekilde alt türler de bulmuştur.

21. Yüzyıl okuryazarlık araştırmalarının çıkış noktası

Öncelikle yeni nesil okuryazarlıklar olarak da adlandırılan 21. yüzyıl okuryazarlık çeşitlerinin düşünülmesine yol açan sebebin ortaya konması gerekir. Eski tip kapitalizmin yerini teknoloji ve inovasyon eşliğinde küresel kapitalizme bırakmış olması insanların ihtiyaç duyduğu okuryazarlık becerilerini farklılaştırmıştır (Sang, 2017: 16). Ekonomideki dramatik değişimle karşı karşıya kalan eğitimciler, geleneksel okuryazarlık eğitiminin öğrencileri modern çalışma ve sosyal yaşamdaki zorluklara tam olarak hazırlayamayacağını savunmaya başlamışlardır (Gee 2004; Lave & Wenger, 1991; Luke, 1998). Sang (2017: 17)’in çalışmasında yer verildiği şekliyle yeni nesil okuryazarlık çalışmalarının ana çıkış noktasını belirleyen üç araştırma sorusu vardır:

Bunlardan ilki kültürel çeşitliliği tanımanın önemini ve okuryazarlığı farklı bağlamlarda çok yönlü sosyokültürel uygulamalar olarak incelemenin gerekliliğini vurgulayan “Yeni Okuryazarlık Çalışmaları”dır (Gee, 1996). İkincisi her yerde bulunan multimedya cihazlarını kullanarak okul dışı okuryazarlık faaliyetlerine dikkat çeken, gençler tarafından gerçekleştirilen çeşitli okuryazarlık uygulamalarına odaklanan “genç okuryazarlıkları” çalışmasıdır (Bortree, 2005). Üçüncüsü ise basılı

ve yazılı dilin ötesinde, genişletilmiş biçimlerin ve anlam oluşturma sistemlerinin çoklu modlarının (multimodal literacies) gerçekleştirilmesidir (Jewitt, 2008; The New London Group, 1996).

Bu araştırma temalarının ilki konu alanları bağlamında, ikincisini neslin ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda yeni üretim ve tüketim şekli olarak, üçüncüsü ise duyu organlarına hitap etme ve metin üretim-okuma şekli bağlamında düşünülebilir.

İlk araştırma teması olan yeni okuryazarlıklar pek çok bağlamın okuryazarlığında sosyo-kültürel çeşitliliği merkeze alır. Farklı araştırmacılar tarafından farklı sınıflandırmalara tâbi tutulmuştur. Semali (2001) yeni okuryazarlıkları bilimsel okuryazarlık, teknolojik okuryazarlık, bilgisayar okuryazarlığı, medya okuryazarlığı veya bilgi okuryazarlığı gibi alt anlamların karşıladığını söyler. Görsel okuryazarlık, medya okuryazarlığı, bilgi okuryazarlığı, elektronik okuryazarlık Aytaş ve Kaplan (2017)'ın ve Kurudayıoğlu ve Tüzel (2012)'in çalışmalarında hem birbiriyle ilişkilendirilerek hem de ayrı ayrı yeni nesil okuryazarlıkları açıklamak üzere incelenmiştir. 21. yüzyıl okuryazarlık tanımı okuryazarlığın yapısı gereği dinamiktir bu yüzden zaman içinde çeşitlenmeye kavram alanının çizilmesine devam edilecektir. Stordy (2015: 5) 'nin çalışmasında okuryazarlık çeşitleriyle ilgili bir taramaya yer verilmiştir: Bu taramaya göre 685 farklı eserden 375'inde yeni okuryazarlık türlerinin ele alınış sıklığına rastlanmıştır. Bunlardan en sık rastlanana Bilgi Okuryazarlığı (121), ikincisi Dijital Okuryazarlık/ Okuryazarlıklar (61), üçüncüsü Yeni Okuryazarlıklar (40), dördüncüsü Medya Okuryazarlığı (36), beşincisi Sağlık Okuryazarlığıdır (13). Bu beş kavrama bakıldığında birbirinden ayrıldıklarını ya da birbirlerini içermediklerini söylemek çok güçtür. Joint Information System Comitee (2014) Bilgi Okuryazarlığı ve Medya Okuryazarlığı alanlarını Dijital Okuryazarlık becerisinin içinde yer alan türler olarak belirtir. Esasen tüm “yeni okuryazarlıkların” temelinde bir konudaki bilinenleri eleştirel olarak işe koşma becerisi vardır. Kişinin düşünce ve eleştirel okuryazarlık becerisini temel alan kapsamların tamamı yalnızca bilgiyle değil aynı zamanda bireylerin düşünce şekli ve kapasitesiyle ilişkilidir. Lankshear & Knobel (2006: 23) çalışmalarında yeni okuryazarlıklar kavramının ortaya çıkış sebebi olan “yeni” kavramını sorgular. Aslında “geleneksel okuryazarlık” ve “yeni okuryazarlıklar” diye yapılan ayrımın temel noktasını, geleneksel okuryazarlıkların farklı araçlardaki bilgiler için uygulanması olarak görürler. Bu da eleştirel okuryazarlığın temelinde bulunduğu tüm “yeni” olarak nitelendirilebilecek, hayattaki kullanım şekli ve yeri açısından alt kavramların zamanla birleşip ayrılabilceğini ve fakat eleştirel okuryazarlığın temelde uygulanan beceri olduğunu kanıtlar niteliktedir.

İkinci araştırma konusu şu an gençlerin hayatın içinde ihtiyaç duydukları web teknolojilerini üretip tüketme şekillerine bağlıdır. Endüstrinin domine ettiği web teknolojilerinin yanı sıra gelecekteki teknolojik ihtiyaçları ve teknolojik sınıflandırmayı belirleyecek olan bugün günlük yaşamlarında teknolojinin üreticisi ve tüketicisi olan çocuk ve gençlerdir. Araştırmalar sosyal medya, oyunlar, online oyunlar, dijital medya platformları ve benzerini kullanan gençlerin temelde anlama ve anlatma süreçlerini yöneten okul dışı okuryazarlık becerilerinin sorgulama alanıdır. Bireylerin hem hayat boyu öğrenme (Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi) ihtiyaçlarına yönelik hem de çağın çocuk oyunları ve sosyal gelişim şeklinin betimlenip geleceğin araştırmalarına yön vermesi anlamında bu araştırma sorusu ve alanı düşünülmelidir.

Okuryazarlık ana dili eğitimiyle “düşünce şekli” temelinde örtüşen bir kavramdır. Ana dili eğitiminde metin kavramı daima araştırmaların temel konularından biri olmuştur. Bu bağlamda üçüncü araştırma konusu, genişleyen okuryazarlık anlamına dahil bir şekilde çoklu modların (multimodal literacies) çok katmanlı metinlerin (multimodal text, aynı anda birden fazla duyu organını işe koşmayı gerektiren metinler) okuryazarı olmak şeklinde tanımlanabilir. Çok katmanlı okuryazarlık, dijital okuryazarlığa dahil bir beceri olarak çok modlu metin oluşturma ve çevrimiçi anlama, araştırma olarak tanımlanabilir.

Çok modlu (çok katmanlı) bir metin oluşturma çalışmalarda genellikle dijital yazma ve dijital hikaye anlatımı olarak incelenmektedir. Yine de 21. yüzyıl okuryazarlıklarının nasıl öğretileceğine dair çok fazla çalışma bulunmamaktadır (Vollmer, 2021: 20).

Dijital okuryazarlık

Dijital Okuryazarlık kavramı, dijital araçların atası olarak telgraf, telefon; radyo, televizyon; ilk bilgisayar olan ENIAC ve ilk cep telefonunun icadıyla kademeli olarak insan hayatına girmeye kişisel ürünler olarak girmeye başlamış olmakla beraber bilinen ilk derli toplu tanımını 1997'de Gilster yapmıştır. Gelişmelerden anlaşılacağı üzere birden ortaya çıkmış bir kavram olmamakla birlikte Gilster'in tanımı yaygın olarak kullanılmıştır (Özden, 2018: 27). Web teknoloji devri değiştikçe ve okuryazarlık teriminin de yapısı gereği bu ve benzeri alanlarda tanımların aynı kalması beklenemez. Günümüzde daha yaygın bir tanım olarak "Dijital cihazları veya yazılımı kullanabilme, dijital içerik tüketip üretebilme ve dijital topluluklara anlamlı bir şekilde katılma becerisi"; günümüz teknoloji kullanımı ve dijital okuryazarlık becerisine duyulan ihtiyaçtan ötürü daha uygun olacaktır (Cummins, Becker ve Alexander, 2016; akt. Digital Literacy for Children, UNICEF, 2019). Jeressa & Boffone (2021: 219)'nun çalışmasında yer verilmiş bir diğer tanım dijital okuryazarlığı "sosyal, kültürel ve politik bağlamlarda yer alan dijital faaliyetler" olarak anlamlandırmaktadır (Nichols & Stornaiuolo 2019).

Dijital Okuryazarlık kavram olarak üç seviyeden oluşur: Dijital Yetkinlik (beceriler, kavramlar, yaklaşımlar, tutumlar), Dijital Kullanım (profesyonel/disiplin uygulamaları) ve Dijital Dönüşüm (yenilik, yaratıcılık) (Martin & Grudziecki, 2006).

İlk seviyede yer alan "dijital yetkinlik" dijital okuryazarlık için bir ön koşuldur. Klavye kullanmak gibi basit becerilerin yanı sıra eleştirel, değerlendirici ve kavramsal yaklaşımı benimsemeyi içerir. Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi ve Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde yer bulan yetkinliklerden biridir. Dijital yetkinlik; bireyin kendi öğrenmeleri, akranlarıyla ilişkileri ve ayrıca toplumda yaşamak için dijitalleşmenin rolü hakkında bireyin tutum ve farkındalığı anlamına gelir. İkinci seviyede "dijital kullanım", dijital becerilerin profesyonel bağlamda veya belirli bir bilgi alanında uygulanabilmesiyle ilgilidir. Üçüncü seviyede ise "dijital dönüşüm", dijital teknolojilerin kullanımı yenilik ve yaratıcılık sağladığında ve profesyonel alanda veya kavramsal bir alanda önemli değişiklikleri teşvik ettiğinde elde edilir. Martin ve Grudziecki (2006), Bawden (2008), Lankshear ve Knobel (2008) ve Aires (2015) de dijital okuryazarlık terimini çoğul olarak (Dijital Okuryazarlıklar) kullanmaktadır çünkü bu kavram birçok okuryazarlığı içerir: bilgi okuryazarlığı; görsel okuryazarlık; medya okuryazarlığı... (Monterio & Leite, 2021). Bu konuda dijital okuryazarlık ile ilgili birtakım sınıflandırmalara ve boyutlara bakıldığında (Özdemir, 2019):

BOYUTLAR VE SINIFLANDIRMALAR		
Dijital Okuryazarlık		
(ÖZDEMİR, 2019)		
<p>•Alkalai & Hamburger (2004)</p> <p>Fotoğrafik- görsel beceriler (photo-visual skills) Üretim becerileri (reproduction skills), Branşlara ayırma becerileri (branching skills) . Bilgi edinme becerileri (information skills), Sosyo – duygusal beceriler (socio – emotional skills) olarak alt becerileri belirtmişlerdir.</p>	<p>•Hanan (2008)</p> <p>Metindeki kodu çözüme (breaking the code of texts). Metni anlamlandırma (participating the meaning of the texts). Metni fonksiyonel olarak kullanabilme (using the texts functionally). Metni eleştirel olarak analiz edebilme ve dönüştürebilme (critically analyzing and transforming the texts) olarak çok katmanlı (dijital) metinler hakkındaki yeterlilikler bütünü olarak dijital okuryazarlığı ele almaktadır.</p>	<p>•Hobbs (2010)</p> <p>Bilgiye erişip paylaşabilen, Sunulan bilginin içerik hazırlayıcısının bakış açısını ve amacını değerlendirip analiz edebilen, Dil becerileri, ses, görsel, yeni teknolojiler imkanlarından yararlanarak içerik hazırlayabilen, Sosyal sorumluluk ve etik ilkeleri uygulayarak kişinin kendi eğilimlerini ve iletişim davranışlarını düşünebilen bireylerin dijital okuryazarlık becerisine sahip olduğunu söylemektedir.</p>
<p>•Haqae & Payton (2011)</p> <p>Fonksiyonel beceriler, Yaratıcı düşünme, İşbirliği, Etkili iletişim becerileri, Bilgiyi bulma ve seçme becerileri, Bilgi iletişim teknolojileri, Eleştirel düşünme ve değerlendirme, Kültürel ve sosyal farkındalık, E-güvenlik şeklinde becerinin boyutlarını belirtmişlerdir.</p>	<p>•Belshaw (2011)</p> <p>Kültürel boyut, Bilişsel boyut, Yapılandırma boyutu, İletişim, Özgüven, Yaratıcılık, Eleştirme boyutu, Dijital vatandaşlık olarak dijital okuryazarlık becerisini boyutlandırmıştır.</p>	<p>•JICS (2014)</p> <p>Medya okuryazarlığı, Bilgi okuryazarlığı, İletişim ve işbirliği, Dijital öğrenim, Öğrenme becerileri, Kariyer ve kimlik yönetimi, Teknoloji okuryazarlığı olarak dijital okuryazarlığın içeriğini belirlemiştir.</p>

Şekil 1. Dijital okuryazarlık ile ilgili farklı araştırmacıların ortaya koyduğu birtakım sınıflandırmalar ve boyutlar

Şekil 1’de görüldüğü üzere araştırmacıların dijital okuryazarlığa dair farklı değişkenlere göre farklı boyut ve sınıflandırmalar yapmaktadır. Becerinin ana dili eğitimi çerçevesinde öğrencilere kazandırılması için bu boyutlardan yararlanarak parçalı ve adım adım sınıf seviyelerine göre düzenlenerek kazanımlara yansıtılabilmelidir.

Ana dili eğitimi ve dijital okuryazarlık becerisi

Okuryazarlık kavramı, düşünce ile düşünce ise ana diliyle doğrudan doğruya ilişkili üç kavramdır. Dil ile ilgili sorgulamalar Antik Yunan’dan bu yana felsefenin ve bilimin konusu olmuştur. O zamandan günümüze ana dilinin; düşüncenin bir tezahürü olduğu daha da ileriye gidilerek ana dili ile düşüncenin aynı şey olduğu kanısına kesin gözüyle bakılmaktadır. Okuryazarlık becerisi her şekilde sunulan bilgiyi anlama ve yorumlama işiyse insan bunu düşünme eylemiyle gerçekleştirmektedir. Bir insanın düşünce şeklini de bilinç ve bilinçdışı süreçlerle ana dili, oluşumu esnasında biçimlendirmekte ve etkilemektedir.

Ana dili eğitimi, dil bilgisi derslerini anlama ve anlatma becerilerinin içine yedirilmiş şekilde, sezdirilerek ve sınıf seviyelerine göre sarmal yaklaşım esas alınarak ülkemizde verilmektedir (Türkçe Öğretim Programı, 2019: 3). Okuryazarlık becerisinin temelinde anlama ve anlatma becerileri yani dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma yatmaktadır. Dil becerilerini kullanmadan anlama ve anlatma işlemlerinin yapılabilmesi mümkün değildir. İnsan düşünme şekline göre ve çeşitli zihinsel aktiviteleri kullanarak anlar ve yeni anlatılar oluşturur. Tüm bu zihinsel işlemler ve dil becerileri hayata katılım noktasında okuryazarlık kavramıyla açıklandığından bireylerin ve toplumların düşünme şeklini oluşturan ana dili ve bu alanın eğitimini öğretmenlere vermekle yükümlü olan Türkçe Eğitimi bölümleri

okuryazarlık becerisini kazandırmanın ve bu konuda yeni araştırmalar yapmanın doğrudan sorumluluğunu taşımaktadır. Örneğin; Türkçede metin öğretiminden metinle öğrenme yaklaşımına geçilirken (Güneş, 2013) çok modlu metinleri okuyabilme ve oluşturabilme becerisi 21. yüzyıl ihtiyaçlarını karşılamak için gereklidir. Bu beceri dijital araçların kullanımının öğretilmesini içeriyor gibi görünse de teknolojinin içine doğmuş bireylerin dijital araçların kullanımıyla ilgili herhangi bir sorunları bulunmamaktadır. Önemli olan eleştirel anlam çözümlemesi ve birden fazla duyu organına hitap edecek şekilde anlam oluşturabilme yetisinin kazandırılmasıdır. Bu metinlerin; içine kültürel anlamlar koymak, siber güvenliği sağlamak, içeriklerinde ya da yayınlama şekillerinde zorbalıktan kaçınmak, sağlıklı kitle iletişimi gözetebilmek gibi dijital dünyaya ait pek çok kavramı aynı anda uygulamak ve yönetmek gibi karmaşık becerileri aynı anda gerçekleştirebilmek önemlidir.

21. yüzyılda çeşitlenen okuryazarlıkların da temelde eleştirel okuryazarlık becerisine dayanması bu becerinin günümüzde teknolojiyle çok daha geniş ve gündelik yaşamın alışkanlıklarını tamamen değiştiren şekilde var olması bu alt okuryazarlık türlerini de Türkçe eğitiminin konusu haline getirmiştir. Nitekim Türkçe dersi özelinde değil tüm derslerin Millî Eğitim Bakanlığı Öğretim Programlarında dijital yetkinlik öğrencilerinin öğrenim hayatlarının bir çıktısı olarak görülmektedir. Özel olarak ana dili eğitiminin çağın gerektirdiği okuryazarlık becerilerine yanıt vermesi gerekir. Dijital okuryazarlığın fonksiyonel işlemleri içeren anlamından daha çok her türden web teknolojisinin kullanımına uyarlanacak temel bir dijital okuryazarlık becerisi anlayışıyla geleceğe hazırlanmaları gerekmektedir. Bu çalışma Türkçe Eğitimi bölümünde şu an Türkçe öğretmeni olarak yetişmek üzere okuyan lisans öğrencilerinin, araştırmacı olarak yetişmeye aday yüksek lisans öğrencilerinin ve bu iki grubu da yetiştirmekte olan akademisyenlerin dijital okuryazarlığa bakış açılarını ve öz yeterliklerini saptayarak dijital okuryazarlıkla ilgili algılarını betimlemek üzere hazırlanmıştır. Araştırma sorusu bu çerçevede Türkçe Eğitimi bölümlerinde okuyan lisans ve lisansüstü öğrencileri ile akademisyenlerin dijital okuryazarlık konusuna bakış açıları nedir ve bu konudaki öz yeterlikleri nasıldır, olarak belirlenmiştir. Bu soruyu açmılayan alt sorular şu şekildedir:

1. Türkçe Eğitimi bölümünde lisans düzeyinde öğrenim gören bireylerin dijital okuryazarlıkla ilgili görüşleri nelerdir ve öz yeterlikleri ne durumdadır?
2. Türkçe Eğitimi Bölümünde lisansüstü düzeyde öğrenim gören bireylerin dijital okuryazarlıkla ilgili görüşleri nelerdir ve öz yeterlikleri ne durumdadır?
3. Türkçe Eğitimi Bölümünde aktif bir şekilde çalışan Öğretim Üyelerinin dijital okuryazarlıkla ilgili görüşleri nelerdir ve öz yeterlikleri ne durumdadır?

Araştırmanın yöntemi

Bu bölümde çalışmanın deseni, veri toplama tekniği, çalışma grubu gibi bilgilere verilmektedir.

Araştırma deseni

Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden “Olgubilim (fenomenoloji)” kullanılmıştır. Bu desen, farkında olunan ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olunmayan olgulara odaklanmaktadır. Olgular; hayatta çeşitli biçimlerde bireylerin karşısına çıkmaktadır. Hayatta insanların karşısına tüm bu olguların çıkması yine de onların insanlarca tam olarak anlaşıldığı anlamına gelmemektedir. Bu algılanış şeklini ve yönünü ortaya çıkarmak için olgubilim deseni geliştirilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu çalışmada olgubilim deseni kullanılarak, dijital okuryazarlık becerisiyle

ilgili akademisyenlerin ve öğrencilerin (lisans ve lisansüstü) algıları ve buna bağlı olarak öz yeterliklerinin betimlenmesi amaçlanmıştır. Böylece 21. yüzyılda ana dili ve düşünce şekline göre kazandırılması gereken okuryazarlık becerisinin Türkçe Eğitimi alanında çalışan bireyler tarafından nasıl algılandığı ve önümüzdeki birkaç sene içerisinde Türkçe öğretmeni olarak görevleri başında olacak öğretmenlerin, öğrencilere bu konuda sağlayabilecekleri katkıların ne yönde ve hangi anlayışın ürünü olarak ortaya çıkacağının çözümlenmesi amaçlanmıştır.

Çalışma grubu

1. Türkiye'nin batısında bir devlet üniversitesinde Türkçe Eğitimi Lisans Bölümünde okuyan görüşlerine başvurulmak üzere seçilen 25 öğrenci.
2. Türkiye'nin çeşitli bölgelerindeki devlet üniversitelerinde Türkçe Eğitimi Bölümünde lisansüstü düzeyde öğrenim gören görüşlerine başvurulmak üzere seçilen 15 öğrenci.
3. Türkiye'nin çeşitli bölgelerindeki devlet üniversitelerinde Türkçe Eğitimi Bölümünde Öğretim Üyesi olarak hâlihazırda görev yapmakta olan görüşlerine başvurmak üzere seçilmiş 16 akademisyen olarak belirlenmiştir.

Veri toplama

Bu çalışmada veriler “görüşme” yöntemiyle toplanmıştır. Çalışma grubundan veri toplamak amacıyla elektronik ortamda bir görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme, planlanmış ciddi bir amaç için yapılan, soru- cevaba dayalı karşılıklı ve aynı zamanda etkileşimli bir bilgi alışverişi sürecidir. Bu çalışmada görüşme formu yaklaşımı kullanılmıştır. Bu yöntemle, benzer konulara yönelmek yoluyla farklı bireylerden, aynı tür yanıtların alınması amaçlanmaktadır (Akt. Yıldırım ve şimşek, 2018). Bu çalışmada, derinlemesine bilgi almak amacıyla belirlenen alt problemler çalışma grubuna yöneltilmek üzere açık uçlu sorular olarak forma konmuştur. İlk olarak hazırlanan sorular uzman görüşü alınmak amacıyla bir devlet üniversitesinde görev yapan bir Doçent Öğretim Üyesi ve yüksek lisans düzeyinde öğrenim gören iki araştırmacının görüşüne sunulmuştur. Lisans öğrencilerine dört, lisansüstü öğrencilerine dört, akademisyenlere ise altı adet soru sorulmuştur. Alınan görüşler doğrultusunda görüşme formlarına son şekilleri verilmiş ve katılımcılara elektronik ortamdan iletilmiştir.

Verilerin analizi

Verilerin analizi için Google Formlar yoluyla elde edilen veriler öncelikle soruların altında toplanmıştır. Görüşme yöntemiyle toplanan veriler nitel veri analiz yöntemlerinden “betimsel analiz yaklaşımı” ile analiz edilmiştir. Bu yaklaşıma göre elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Veriler araştırma sorularının ortaya koyduğu temalara göre düzenlenebileceği gibi görüşme ve gözlem süreçlerinde kullanılan sorular ya da boyutlar dikkate alınarak da sunulur (Yıldırım ve şimşek, 2016). Her bir sorunun altında ilgili yanıtlar toplanarak sorunun işaret ettiği algı betimlenmeye çalışılmıştır.

Güvenirlik ve geçerlik

Bu çalışmada veriler işlenirken “aktarılabirlik” ilkesine uygun olarak “ayrıntılı betimleme” kullanılmıştır. Ayrıntılı betimleme, henüz işlenmemiş verilerin, ortaya çıkan kavram ve temalara göre yeniden düzenlenmiş bir biçimde, yorum katmadan ve verilerin doğasına mümkün olduğu ölçüde sadık

kalınarak sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Veriler işlenirken uzman çeşitlemesi yöntemiyle farklı araştırmacıların görüşüne sunulacak teyit alınmıştır. Uzman incelemesi, çalışmanın inandırıcılığını arttırmak adına yapılan çeşitleme yöntemlerinden biridir. Çalışmanın bölümleri ilgili konunun uzmanı olan bir başka kişiye sunulur ve onun gözünden yapılan değerlendirmelerle birlikte yeniden şekillenir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Ayrıca hazırlanan görüşme formunun en başında çalışmaya katılımın gönüllülük esasına bağlı olduğunu ve katılımcıların isteyerek katıldığını ifade eden işaretlenmesi gereken bir beyanla başlanarak çalışmacılardan onay alınması sağlandıktan sonra sorulara yer verilmiştir. Bu araştırmada verileri net bir biçimde yansıtmak için görüşme sorularına verilen yanıtlardan doğrudan alıntılar yapılmıştır. Çalışma grubunu oluşturan kişilerin ilgili soruya verdiği yanıtlardan örnekler sunulmuştur.

Araştırmanın Bulguları

Lisans öğrencilerinin görüşlerine ilişkin bulgular:

Görüşme formu yoluyla toplanan işlenmemiş verilerden örnekler saptanan bulguların altına yer almaktadır. Lisans eğitimi düzeyindeki katılımcılar Ö harfiyle kodlanarak numara verilmiştir:

Tablo 1. Dijital okuryazarlık kavramının günlük hayattaki karşılığı için lisans öğrencilerinin verdiği yanıtlara ilişkin frekans değerleri

Dijital Okuryazarlığın Tanımı	f
İnternette okuyup internete yazmak	10
Dijital araçlarla yapılan okuma ve yazma etkinlikleri	8
Bireylerin medya ve sosyal medya içeriklerini okuması üretebilmesi ve paylaşabilmesidir	4
Dijital araçlarla bilgiye ulaşabilme	2
Fikrim yok	1

Tablo 1’de lisans öğrencilerinin dijital okuryazarlığı en çok internette okuyup yazma olarak gördükleri, dijital araçlar üzerinden (internet bağlantısı olup olmadığına bakılmaksızın) okuma ve yazma etkinlikleri olarak tanımladıkları, sosyal medya içeriklerini okuma, üretebilme ve paylaşma olarak gördükleri ve dijital araçlarla bilgiye ulaşabilme olarak tanımlayan katılımcılar da olduğu anlaşılmaktadır.

İfadelere ilişkin örnekler:

“Günlük hayatta dijital ortamda gerçekleştirdiğim tüm okumalar benim için dijital okuryazarlığın karşılığıdır.” (Ö-1)

“Günümüzde dijitalleşmeyle birlikte insanların bilgiye telefonlarından, tabletlerinden ve bilgisayarlarından ulaşabilmesidir. Eskiden bilgi aracı olarak gazete, televizyon kullanılırken artık günümüzde neredeyse televizyon izleyen, gazete okuyan kalmamıştır.” (Ö-3)

“bilmiyorum” (Ö-5)

“Teknolojik aletler üzerinde erişebildiğimiz Metinlerin okunması” (Ö-14)

Dijital Okuryazarlığın", Türkçe Eğitimi alanına dahil bir konu olduğunu düşünüyor musunuz, niçin; sorusuna verilen yanıtlara bakıldığında Türkçe Eğitiminde lisans düzeyinde eğitim alan öğretmen adaylarının ekseriyetinin dijital okuryazarlığı Türkçe Eğitimi alanına dahil bir konu olarak gördüğü anlaşılmaktadır. Bunun temel sebebi olarak dijital araçları kullanırken okuryazarlıktan çok ekrandan "okuma" ve "yazma" yapıldığı anlayışının hâkim olduğu söylenebilir. Yine dört temel becerinin tamamının işe koşulduğunu göz önünde bulunduran katılımcılar olduğu da anlaşılmaktadır. Türkçe dersinin esas amacı ana dili eğitimi olduğundan ve okuryazarlık içerdiğinden değil konuya "eğitim"de teknolojinin kullanılması kapsamında bakılarak dijital okuryazarlığın Türkçe dersinin konusu olarak düşünüldüğü anlaşılmaktadır. Yalnızca Türkçe dersin değil birden fazla disiplini ilgilendiren bir alan olduğuna dair görüşlere de yer verilmektedir. Eleştirel ve sorgulayıcı bakış açısı kazanılmasını sağlamak için Türkçe Eğitiminin konusu olduğunu düşünen katılımcılar da bulunmaktadır.

İfadelere ilişkin örnekler:

"Dijital okuryazarlığın özellikle Türkçe Eğitimi alanına dahil bir konu olduğunu düşünüyorum. Türkçe eğitiminin her becerinin temelini oluşturduğunu düşünüyorum." (Ö-2)

"Evet düşünüyorum çünkü günümüz koşullarında okuma yazma dijitalle taşınmış durumda" (Ö-13)

"Evet düşünüyorum çünkü bizim gereği okuma ve yazarlık bizi direkt ilgilendiriyor. Bu yüzden gerek kitap üzerinden gerek dijital ortamda bunu yapmamız gerekir" (Ö-25)

-Türkçe Eğitimi öğreniminiz boyunca gördüğünüz derslerin "Dijital Okuryazarlık" becerinize katkı sağladığını düşünüyor musunuz, bu konuda size katkı sağladığını düşündüğünüz herhangi bir lisans dersi uygulamasını kısaca anlatınız, sorusuna katılımcıların verdiği yanıtlara göre büyük oranda Türkçe Eğitimi Lisans derslerinde yer verilen uygulamaların, katılımcıların büyük bir çoğunluğunun dijital okuryazarlık becerisine katkı sağladığını düşündükleri anlaşılmaktadır. Kısmen sağladığını ve de sağlamadığını da düşünenler olduğu görülmektedir. Okuma eğitimi, yazma eğitimi gibi derslerin uygulamaları ile eğitim teknolojileri ve materyal tasarım gibi eğitim bilimleri derslerinin de katkı sağladığı görüşlerine yer verilmiştir. Ayrıca Bilişim Teknolojileri, Mikro Öğretim gibi derslerin de katkıları ifade edilmektedir. Bahsedilen etkinliklere bakıldığında makalelere ulaşma, kaynak tarama, bilgiyi doğru yorumlama gibi hususların öne çıktığı ayrıca web 2.0 araçları hazırlayıp ders materyali olarak sunma gibi etkinliklerden bahsedildiği görülmektedir. Uzaktan eğitim sürecinin de dijital okuryazarlığa katkısı olduğu bazı katılımcılar tarafından belirtilmiştir.

İfadelere ilişkin örnekler:

Düşünüyorum. İlk yılımda bilişim teknolojileri dersini uygulamalı olarak almıştık. Bilgisayarın temelini orada öğrenirken, daha ileri zamanda da eğitim teknolojileri dersini almıştık. Bu derste ise bilgisayarı eğitimde nasıl kullanabiliriz'i öğrendik. Kısacası bu derslerin bizi bugüne ve yarına hazırladığını söyleyebilirim. Örneğin biz son sınıf öğrencileri yarın bir işe başladığında çocukların ilgisini çekebilecek dijital materyaller kullanabilecek ve bunlarla dersi verimli hale getirebilecektir. (Ö-3)

Materyal tasarımı dersimizin buna katkısı olduğunu düşünüyorum. Sanal ortamda etkinlikler ortaya çıkararak tasarımlar yaratmıştık. (Ö-11)

Okuma ve yazma eğitimi derslerini pandemi şartlarından dolayı online olarak aldık. Bu süreçte derslerde dijital okuma ve yazmalardan faydalanarak eğitimimizi sürdürdük (Ö-21)

İfadelere ilişkin örnekler:

-Gerekli teçhizat ve altyapı sağlandığı takdirde Türkçe öğretmenliği görevine başladığımızda öğrencilerinizi iyi birer "Dijital Okuryazar" olarak yetiştirebileceğinizi düşünüyor musunuz, sorusuna verilen yanıtlara bakıldığında katılımcıların büyük çoğunluğunun bu konuda kendilerini yeterli gördükleri anlaşılmaktadır. Yetersiz gören katılımcıların da eksiklerini tamamlama yönünde istekli olduğu ve çağa ayak uydurmanın bir gereği olarak dijital okuryazarlık becerisini gördükleri anlaşılmaktadır.

Kendim yeterli dersleri alamam da eksiklerimi kapatıp kendi öğrencilerimi daha iyi yetiştiririm. Çünkü değişen ve gelişen dünyaya adapte olmaları lazım. (Ö-12)

Canlı bir kitabın yerini tutabileceğini düşünmüyorum (Ö-15)

Evet kendimi biraz daha geliştirebilirsem öğrencilere daha iyi şeyler kalabileceğimi düşünüyorum. (Ö-22)

Lisansüstü Öğrencilerinin Görüşlerine İlişkin Bulgular:

Görüşme formu yoluyla toplanan işlenmemiş verilere ilişkin örnekler saptanan bulguların altında yer almaktadır. Lisansüstü eğitim düzeyindeki katılımcılar L harfiyle kodlanmıştır:

-Size göre "Dijital Okuryazarlık" kavramının hayattaki karşılığı nedir, açıklayınız, sorusuna verilen yanıtlara bakıldığında dijital okuryazarlığın temelde bir okuryazarlık becerisi, bilgiyi ulaşma ve paylaşabilme gibi yönleriyle insan hayatında öne çıktığı, teknolojinin gelişmesiyle çağın bir zorunluluğu olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Akıllı cihazları tüm yönleriyle kullanabilmek, dijital araçlarla bilgiyi bulma, analiz etme, bu bilgilerden yeni ürünler ortaya koyabilmek olarak tanımlanmıştır. Yine dijital araçlar üzerinden okuma ve yazma işlemleri olarak tanımlandığı, günlük hayatta en çok sosyal medyada karşılık bulduğu gibi ifadeler de rastlanmıştır.

İfadelere ilişkin örnekler:

Yeni bir ülke keşfetmeye benzetebilirim. Çünkü edindiğimiz yeni bilgiler, onları paylaşmak, sosyal medyanın dili, bilgi farklılıklarını analiz edebilmek gibi kendimizi geliştirebileceğimiz bir çok yeni alan bulunmaktadır. (L-6)

Dijital okuryazarlık kavramı, iletişim araçlarının çeşitlilik arz ettiği, bilişim teknolojilerinin hayatımızda çok önemli bir yer kapladığı günümüzde hayatımızda önemli bir yer işgal etmektedir. Ders çalışırken aldığımız notlardan, pdf olarak yaptığımız okumalara, kullandığımız referans programlarından, iletişimin ayrılmaz bir parçası olan sosyal medya araçlarına kadar birçok husus dijital okuryazarlık olgusunu vazgeçilmez bir konuma oturtmuştur. Başka bir ifadeyle ister bilinçli kullanalım isterse de bilinçsiz dijital okuryazarlık hayatımızın merkezinde yer almaktadır dersek abartmış olmayız. (L-8)

Teknolojik aletler vasıtasıyla bilgiyi bulma ve paylaşabilme becerisidir. (L-14)

-Dijital Okuryazarlığın, Türkçe Eğitimi alanına dahil bir konu olduğunu düşünüyor musunuz, niçin; sorusuna verilen yanıtlara bakıldığında lisansüstü seviyedeki araştırmacıların çoğunun bu konuyu bu Türkçe Eğitimi alanının bir konusu olarak değerlendirdiği anlaşılmaktadır. Okuryazarlık becerisinin ana dili kavramıyla doğrudan ilişkili olması, dijital okuryazarlık sürecinde zihinsel becerilerin aktif kılınması, teknolojik gelişmelerle ana dilinin etkileşimde olması gibi sebeplerin öne çıktığı görülmektedir. Ayrıca okuma ve yazma dil becerilerinin dijital okuryazarlıkta kullanılması, dijital okuryazarlığın pek çok alanın konusu olduğu, teknolojinin her konuyu ilgilendirdiği kadar ana diliyle de ilişkili olduğu gibi görüşler ifade edilmektedir.

İfadelere ilişkin örnekler:

Evet düşünüyorum. Sonuçta **okuryazarlık kavramını** en temelden ele alırsak eğer bir okuma eyleminin varlığı ilk olarak karşımıza çıkıyor. **Dört temel becerinin yapı taşlarından biri olan okuma becerisinin temeli , özellikleri , sınırları, kapsamı, öğretimi doğrudan Türkçe eğitimi alanıyla şekillenmektedir.** Sadece bunun kapsamı farklı alanlara yayılmıştır. Dijital okuryazarlık yetkinliğine sahip olmak için yine Türkçe eğitimine ihtiyaç vardır. (L-1)

Kesinlikle, Türkçe eğitime **dahildir.** Çünkü Türkçe yalnızca bir ders değildir. **Dil, yaşamın kendisidir. Yaşam değiştiğinde dil de gelişir. İnsan dijitalleşiyorsa dil de dijitalleşir.** (L-7)

Evet, düşünüyorum çünkü **okuryazarlık başlı başına Türkçe Eğitimi alanı ile ilgili bir konudur.** Günümüzde teknolojinin gelişmesinden kaynaklı olarak **matbu alandan dijital alana kaymaların olması okuryazarlık konusunun Türkçe Eğitimi alanından ayrılmış gibi düşünülmesini gerektirmez.** Bunun yanında **bilişim alanı ile iç içe geçtiğini söyleyebilirim.** (L-10)

Kısmen. Dijital okuryazarlığın **sadece Türkçe Eğitimi alanına dahil olmaması gerektiğini başta bilişim teknolojileri olmak üzere diğer alanları da ilgilendirdiğini düşünüyorum.** (L-15)

-Türkçe Eğitimi Lisansüstü dersleri kapsamında "Dijital Okuryazarlık" dersi aldınız mı? Lisansüstü eğitiminde aldığınız tüm dersleri düşündüğünüzde bu derslerin dijital okuryazarlık becerinize ne derece katkı sağladığını düşünüyorsunuz, sorusuna verilen yanıtlara bakıldığında lisansüstü seviyedeki öğrencilerin dijital okuryazarlık dersi almadığı anlaşılmaktadır. Ancak alana ait anlama ve anlatma teknikleri gibi derslerde dijital okuryazarlık becerisine fazlasıyla katkı sağlayacak etkinliklere yer verdiği anlaşılmaktadır. Bunun dışında medya okuryazarlığı dersinin de dijital okuryazarlık becerisini geliştiren derslerden biri olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Günlük hayatta sosyal medya kullanımının da bireylerin dijital okuryazarlık becerisine katkı sağladığı anlaşılmaktadır.

İfadelere ilişkin örnekler:

Lisansüstü derslerimde "Dijital Okuryazarlık" dersi almadım. Lisansüstü eğitimde dijital okuryazarlık ile ilişkilendirebileceğim dersler aldım. Bu dersler sonucunda dijital araçları daha etkili kullanmaya başladım. Doğru bilgiye ulaşma konusunda pratik

kazandım. Bir öğretmen olarak da dijital araçları derslerimde artık daha etkili kullanabiliyorum. (L-2)

Dijital okur-yazarlık dersi almadım. Anlama ve anlatma teknikleri derslerini aldım. Bu dersler dijital okur-yazarlık becerisine daha yararlı oldu. Diğer derslerde makale yazma ve sunu sunma amaçtı. Bu sebeple bu derslerin dijital okur yazarlığa yararı olduğunu düşünmüyorum. Anlama ve anlatma teknikleri derslerinde 4 temel dil becerisi ağırlıklı olduğu için okuryazarlığa daha çok katkı sağladı .. (L-4)

Lisansüstü derslerde "Dijital Okuryazarlık" dersi almadım. Lisansüstünde yapmış olduğumuz kitap ve metin incelemeleri sayesinde çevrim içi ortamlarda karşılaştığım metinlere eleştirel bir gözle bakıp, çeşitli zihinsel süreçlerden geçirmeye başladım. Doğrudan bir "Dijital Okuryazarlık" dersi almak isterdim. (L-14)

-Dijital Okuryazarlık becerinizi yeterli buluyor musunuz? Bu konuda öne çıkan özelliklerinizi ve geliştirilmesi gereken özelliklerinizi paylaşır mısınız, sorusuna verilen yanıtlara bakıldığında lisansüstü öğrencilerinin bir kısmının kendilerini dijital okuryazarlık konusunda yeterli gördüğü anlaşılırken bir kısmının da bu konuda kendilerini yetersiz hissettiği anlaşılmaktadır. Özellikle teknik aletleri kullanmada yetersizlik, dijital araçları işlevsel kullanabilme, sağlıklı ve güvenli bilgiye erişebilme, erişilen bilgileri analiz edebilme, ekran okuma, içerik üretebilme, güvenli kullanım, dijital yazma ve de dijital okuryazarlık kavramının tam olarak karşılığına hâkim olabilmekle ilgili kendilerini yetersiz hissettikleri anlaşılmaktadır. Dijital ortamda başkalarıyla doğru iletişim kurabilmek, bilgiyi hangi platformlarda araması gerektiği ve gerekli bilgiyle gereksiz bilgiyi ayırt edebilme, dijital araçları kullanmaya heves ve bu olumlu tutumun getirileri, edinilen bilgileri kıyaslayabilme gibi konularda öz yeterliklerinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

İfadelere ilişkin örnekler:

Hayır, bulmuyorum. Erken yaşlarda alınması gereken bir eğitim olarak görüyorum. Çağımız teknoloji çağı. Teknolojiyi doğru kullanmak da eğitim ile olacak. Başkaları ile doğru iletişim kurabildiğimi düşünüyorum. (L-3)

Yeterli buluyorum. Çünkü neyi ne sebeple okumam gerektiğini hangi bilgiyi hangi platformda bulabileceğimi biliyorum. Dijital okur-yazarlık kavramı için eleştirel okula yapılması gerektiğini düşünüyorum. Çünkü dijital ortamlarda çok fazla gereksiz ve yanlış bilgiler var. (L-4)

Yeterli ama daha iyi olabilir. Daha güvenilir kaynaklara ulaşmaya çalışıyorum. (L-15)

Akademisyenlerin görüşlerine ilişkin bulgular:

Görüşme formu yoluyla toplanan işlenmemiş verilere ilişkin örnekler saptanan bulguların altında yer almaktadır. Öğretim üyelerinden oluşan katılımcılar A harfiyle kodlanmıştır:

-Akademisyenlerin "Dijital Okuryazarlık" kavramına bakış açınızı birkaç cümleyle belirtiniz, sorusuna verdikleri yanıtlara bakıldığında, katılımcıların dijital okuryazarlığı çağın bir gereği olarak gördükleri, üst düzey zihinsel becerileri harekete geçirecek bir beceri olarak tanımladıkları, teknoloji çağının olmazsa olmaz bir getirisi olduğu, okuma alışkanlığını geliştirdiği, edinilmediği

takdirde öğrenme ve öğretme faaliyetlerinden geri kalınacağını, sadece alıcı konumunda kalınmamasının gereklilik olduğu; aynı zamanda üretim boyutunda da aktif olunması gerekliliği, öğrenciler için dikkat çekici olduğu, aynı zamanda hızlı, kolay, yoğun bilgiye ulaşım faktörleri açısından da dijital okuryazarlığa olumlu bakıldığı anlaşılmaktadır. Her türlü dijital aracı etkin kullanmak, pandemi döneminde uzaktan eğitim bağlamında kullanmak, teknolojik gelişmelerle ulaştığı boyutları tespit edememek, dijital yerli ve dijital göçmen gibi jenerasyonlar arası davranış farklarının belirginleştiği ve buna bağlı olarak bireylerde bir davranış değişikliği gözlemlendiği ifade edilmiştir.

İfadelere ilişkin örnekler:

“Ağ cihazlarıyla bilgiyi alma, anlama, alımlama, analiz etme gibi becerileri kullanabilme olarak değerlendirilebilir. Dijital medya bu anlamda verimli bir mecradır. Buradan hareketle bilgiyi kontrol etme, kullanma öğrenciler için önemlidir.” (A-2)

Dijital okuryazarlık dijital bir ortamı algılayabilme, orada ifade edileni doğru anlama ve dijital materyal vb. Ürün üretebilmedir. Dijital okuryazarlık içinde bulunduğumuz çağda kaçınılmaz, fakat bence ürktücü bir boyuta ulaştı. Çünkü pek çok dijital program var ve bunların her birini nitelikli bir şekilde kullanabilmek oldukça güç. Emek gerektirici. Ve bence dijitallik aynı zamanda insanları özellikle amaçsızca kullanıldığında tembelleştirici bir özelliğe de sahip. (A-9)

Bilişim teknolojilerindeki hızlı değişim toplumdaki pek çok alanı yönlendirdiği ve geliştirdiği gibi eğitimi de etkilemiştir. Zor zamanlardan geçtiğimiz bu salgın sürecinde öğrencilerimiz eğitimlerini daha çok dijital metinler üzerinden gerçekleştirmek durumunda kalmıştır. Dijital metinlerin ilgi çekici olmasından dolayı bu metinlere dikkatlerini vermeleri daha kolay olmaktadır. Bilgisayar, tablet ve akıllı cep telefonları sayesinde her türlü bilgi kağıt üzerinden dijital ortama ulaşmıştır. Böylelikle istenilen bilgiye hızlı ve kolay ulaşabilme bilgilere göz gezdirme imkanı olmuştur. (A-15)

-Size göre 21. yüzyılda öne çıkan hangi okuryazarlık türleri lisans seviyesinde ders olarak okutulmalıdır, "Dijital Okuryazarlık" dersinin Türkçe Eğitimi Lisans düzeyinde okutulması gerektiğini düşünüyor musunuz; sorusuna verdikleri yanıtlara bakıldığında dijital okuryazarlığın okutulmasının gereğine ayrıca eleştirel okuryazarlık, bilgi okuryazarlığı, bilimsel okuryazarlık, kültürel okuryazarlık gibi okuryazarlık derslerinin de Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı dersleri arasında yer bulması gerektiğine işaret etmektedirler. Lisans ve yüksek lisansta okutulabileceği düşüncesiyle beraber “okuryazarlık” çatı dersinin kapsamının genişletilmesi, YÖK dersi olarak her fakülte için zorunlu hale getirilmesi gibi görüşler de yer bulmaktadır. Dijital okuryazarlık dersinin pratiğe dökülmesi gerekliliğini belirten bir görüşe de rastlanmaktadır. Ayrıca görsel okuryazarlık, medya okuryazarlığının yanı sıra seçmeli ders olarak verilebileceği görüşüne de rastlanmıştır.

İfadelere ilişkin örnekler:

Medya okuryazarlığı, görsel okuryazarlık artık ders olarak verilmektedir. Dijital okuryazarlık da ders olarak verilebilir. (A-4)

Finansal okuryazarlık da en az dijital okuryazarlık kadar önemlidir. Bu türden dersler bir çatı altında toplanarak geliştirilebilir. (A-6)

Görsel okuryazarlık, dijital okuryazarlık. Kesinlikle okutulmalıdır. (A-14)

-Derslerinizde "Dijital Okuryazarlık" becerisi gerektiren etkinliklere yer veriyor musunuz, sorusuna verilen yanıtlara bakılarak Türkçe Eğitimi Anabilim Dalında görev yapan akademisyenlerin dersleri genellikle dijital okuryazarlık etkinliklerine yer verdiklerini ifade ettikleri görülmektedir. Özellikle 2020'de başlayan küresel salgın döneminde uzaktan eğitim ve takip eden süreçte hibrit öğrenme süreçlerinin başlamasıyla dijital okuryazarlık becerisinin kaçınılmaz olduğunu ifade ettikleri anlaşılmaktadır. Web 2.0 araçları ve uygulamalarının yanı sıra, bazı popüler sosyal medya uygulamalarını da dersin bir aracı gibi kullandıkları gözlenmektedir. Bazı katılımcıların dört temel dil becerisine ilişkin etkinliklere, dijital etkinliklerinde yer verdiği anlaşılmaktadır. Dijital okuryazarlık etkinliklerine çok fazla yer vermediğini düşünen akademisyenlerin az da olsa bu yönde görüş bildirdiği de görülmektedir.

İfadelere ilişkin örnekler:

Pek sayılmaz(A-3)

Online eğitimde dijital okuryazarlık becerisini işin içine katmadan eğitim vermeniz vermeniz mümkün değildir. Aksi akıntıya karşı yüzmek gibi olacaktır. (A-8)

Evet, fakat oldukça sınırlı bir şekilde yer veriyorum. Öğrencilere storyjumperDan yazma etkinliği hazırlıyor, hazırlanıyorum. Kahootu pek çok dersimde ölçme değerlendirme aracı olarak kullanıyorum. Mentimeterdan dersin başlangıcında yararlanıyorum. Öğrencilerin ödevlerini google classroomda topluyorum. (A-9)

-Türkçe Eğitimi alanında "Dijital Okuryazarlık" konusunda yapılan çalışmalardan, haberdar mısınız? Sizin bu konuda herhangi bir çalışmanız bulunuyor mu ya da öğrencilerinize bu konuda danışmanlık verdiniz mi, sorusuna verilen yanıtlara bakıldığında, akademisyenlerin neredeyse tamamının bu konuda yapılan çalışmaları takip ettiği anlaşılmaktadır. Bir kısmının dijital okuryazarlık bağlamında değerlendirilecek nitelikte ve yayın haline getirilmiş çalışmaları olduğu anlaşılmaktadır. Bu konuda danışmanlık vermiş öğretim üyelerinin sayısının çalışma grubu içinde çoğunlukta olmadığı söylenmelidir. İfade edilmiş bir görüşe bakıldığında bu konuda yapılan çalışmaların niteliği konusunda net ve sınırları çizilmiş bir değerlendirme yapılması gerektiği ifade edilmektedir.

İfadelere ilişkin örnekler:

Konuda çalışmam yok danışmanlık vermedim (A-1)

Haberdarım. Henüz bir çalışmam yok. Ancak çalışmayı düşünüyorum. Öğrencilerime de bu konuyla ilgili bilgi veriyorum. (A-2)

Alanda son dönemlerde yapılan seminerlerde dolaylı yollardan anlatılsa da yeterli olduğunu düşünmüyorum. Bu konuda yaptığımız çalışmalarında ne kadar doğru ve yeterli olduğu konusunda emin değilim. (A-8)

Yapılan çalışmalarını takip ediyorum. ben de bu konuda bir tez yaptım ve makale düzeyinde çalışmalar yapıyorum. Makalelerim de var. (A-13)

"Dijital Okuryazarlık" becerinizin yeterli düzeyde olduğunu düşünüyor musunuz? Bu konuda öne çıkan ve geliştirilmesi gereken özelliklerinizden kısaca bahsedebilir misiniz, sorusuna verilen yanıtlara bakıldığında bu hususta kendisini yeterli gören öğretim üyelerinin görmeyenlere oranla daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Çalışma grubunda; dijitalliğe alışma ve kağıttan geçişin dezavantajıyla dijital hikaye oluşturabilme, etik, web 2.0 araçlarını tanıma ve tam anlamıyla kullanabilme, dijitalleşme ve teknolojinin gelişim hızına yetişme gibi konularda yetersizlik duygusu taşıdıkları anlaşılmaktadır. Bunun dışında temel okuryazarlık becerisinin araçlara uygulandığı anlaşılmaktadır. Dijital okuryazarlığın konusunun sınırlarının belirsiz oluşu, derslerde kullanılsa dahi hazırlanan materyallerin ya da araçlarının kullanımının gelişmiş ölçme değerlendirme uygulamalarına tâbi tutulmaması, burada yalnızca eğitimcilerin bireysel çabalarıyla konuyu şekillenmesinin yeterlik ya da öz yeterlik konusunda net bir tavır ortaya koyamayacağına dair ifadeler rastlanmıştır.

İfadelere ilişkin örnekler:

Bu konuda kendimi geliştirmeye çalışıyorum. Dijital hikaye oluştururken kullanılan bilgisayar programları hakkında çok daha fazla bilgi sahibi olmak isterim. (A-4)

Yeterli. Gereksinim duyduğum dijital okuryazarlık becerilerine sahibim. (A-6)

Bu konu açıkçası muallak, öncelikle dijital okuryazarlık becerisinin sınırları net bir şekilde belirlenmiş olması gerekir. Birçok görsel ve web 2.0 araçları ile materyaller oluşturuyoruz ama hazırlanan etkinliklerin verimliliği noktasında yapılmamış gerekenler net değildir. Her eğitimcinin kendi çabası sonucu ortaya koyduklarıdır. (A-8)

Hayır. Yeni web 2.0 vb araçları tanıyarak bunları derslerimde kullanmak niyetindeyim (A-9)

-Bir sanal gerçeklik gözlüğü düşününüz. Öğrencilerinize öğretmek istediğiniz içeriği, istediğiniz şekilde bu gözlüğe entegre edebiliyorsunuz. Bu gözlüğe hangi içeriği yüklediğinizi ve öğrencilerinizin bu gözlüğü taktığında içeriği nasıl gördüğünü, kısaca anlatınız; sorusuna verilen yanıtlara bakıldığında öğretim üyelerinin daha çok sınıf ortamı oluşturmak istediği görülmektedir. Konuya eğitim bilimleri ve sınıf yönetimi bağlamından çok ana dili eğitime yönelik bir sanal gerçeklik ortamı oluşturmak isteyen öğretim üyelerinden dil becerileri ve dil bilgisine yönelik bir içerik oluşturmak istediği de anlaşılmaktadır. Bunun dışında Orhun Kitabelerini görmek gibi ana dili eğitimi doğrudan ilgilendiren bir içeriğin de ifade edildiği görülmektedir. Dil-düşünce bağlamına zemin oluşturabilecek ve gelecekte bu ilişkinin genişleyen anlamına odaklanan herhangi bir ifadeye rastlanmadığı görülmektedir. Dijital okuryazarlığın ilkeleri ve anlam sınırının belirsiz oluşundan ötürü yanıt vermeyi tercih etmeyen katılımcının olduğu da görülmektedir. Dijital okuryazarlık bölümünde de belirtildiği gibi bu konuda birden çok tanım ve boyutlandırma yer almaktadır.

İfadelere ilişkin örnekler:

Bir yazar nasıl yazar? Bunun sanal gerçekliğini göstermek isterdim. Başından sonuna kadar yazma süreci boyunca bir yazar hangi stratejileri kullanabilir bunun sanal gerçekliğini göstermek isterdim. (A-9)

Dilbilgisi yapılarıyla ilgili bir içerik yükleyip biçim-anlam-kullanım etkileşimini rahatlıkla sağlar ve öğrencilerin karmaşık yapıları daha kolay kavramalarını mümkün kılardım (A-10)

Tebessüm ettiren bir varsayım :) Türkçe öğretimi için gerekli olan 4 temel beceriyle ilgili bütün materyali yüklemek, tıpkı Siri gibi öğrencinin her sorusuna cevap verebilen sesli asistan ve kullanıcı dostu bir sistem. (A-12)

Gözlük aracılığıyla önemli eserlerimiz tanıtılabilir.Orhun kitabelerinin bulunduğu mekanlar detaylı ve ayrıntılı bir şekilde incelenebilir.Videonun bir parçası gibi hissedenöğrenci başını dilediği gibi çevirerek videodaki mekannın tüm detaylarını görebilir.Fiziksel olarak öğrenme olanaklarına erişemeyen dezavantajlı bireylerin öğretim materyallerine erişiminde kullanılabilir.Yabancı öğrencilere Türkçe öğretilirken soyut kavramlar canlandırılabilir. (A-15)

Sonuç ve öneriler

Araştırmanın bulgularına bakıldığında Türkçe Eğitimi Lisans öğrencileri dijital okuryazarlığı internetten ya da dijital ortamdan okuma ve yazma işi olarak görmekte, Türkçe Eğitimine dahil bir konu oluşunu da yine okuryazarlık becerisinden çok dil becerileriyle bağdaştırmalarından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Öğrencilerin konuya ana dili ve düşünce bağlamında bakmadığı daha çok “eğitim teknolojileri” bağlamında ele aldıkları görülmektedir. Eleştirel bakış açısının dijital okuryazarlık kavramına dahil olduğunu düşünenlerin sayısı ise azdır. Öğrencilerin Türkçe Lisans Eğitimi esnasında gördükleri bazı derslerin özellikle araştırma yaparken dijital okuryazarlık becerilerine katkı sağladığını ifade etmeleri konunun okuma ve yazmaya ek sorgulayıcı bir süreç olduğunu da düşünen katılımcıların olduğunu göstermektedir. Bilişim Teknolojileri, Materyal Tasarım, Mikro Öğretim gibi derslerin fonksiyonel becerileri geliştiren dersler olduğu ancak daha çok eğitim teknolojisi bağlamında değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Katılımcıların uzaktan eğitim süreciyle de dijital okuryazarlığı bağdaştırdıkları görülmüştür.

Lisansüstü öğrencilerinin verilerinin bulgularına bakıldığında ise dijital okuryazarlığı daha çok okuryazarlık becerisi olarak gören ve bu şekilde benimsemiş bir kitle gözlenmektedir. Bilgiye ulaşım paylaşmanın dijital araçlarla, içinde bulunulan çağın bir zorunluluğu olarak görülmesi yetişen araştırmacıların bakış açısı olarak son derece önem arz etmektedir. Lisans öğrencilerinin yoğunluklu tanımına uygun olarak lisansüstü katılımcılarda da konuyu ekrandan yazmak ve okumak olarak algılayan bireyler vardır ancak azınlıktadır. Yine katılımcıların, dijital okuryazarlığın hayattaki en bariz karşılığını sosyal medya olarak görmeleri sosyal medyada insanların geçirdiği süre düşünüldüğünde, dijital okuryazarlığın hayatla iç içe olduğu kanısını güçlendirmektedir. Lisansüstü öğrencilerinin, dijital okuryazarlığı Türkçe eğitimine dahil bir konu olarak görmesinin sebebinin okuryazarlığın doğrudan ana dilinin konusu kabul edilmesi, süreçte zihinsel becerilerin aktif kılınması, teknolojik gelişmelerle ana dilinin karşılıklı etkileşimde olması olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Dijital okuryazarlığın, Türkçe Eğitimi alanını ilgilendiren kısmının yetişmekte olan araştırmacılar tarafından okuryazarlık temelinde ele alınması gerektiği kanısına ulaşılabilir. Ancak teknoloji ve ana dilinin karşılıklı etkileşimi, teknolojinin diğer alanlarla olan etkileşiminden daha farklı bir zemine oturtulması gerekmektedir. Çünkü teknolojinin şu anki konumu insan davranışlarını büyük ölçüde iyi ve kötü anlamda değiştirmektedir ve davranış değişikliği bireylerin düşünme şeklindeki kalıcı değişikliklere kaynaklık etmektedir. Ana dilinin değişmesiyle düşünme şeklinin değişmesinin aynı şey olduğu düşünülürse bu

durumun uzun vadede kültürel değişikliklere yol açacağı söylenmelidir. Lisansüstü seviyede dijital okuryazarlık dersi almış herhangi bir katılımcı çalışmada yer almamaktadır. Ancak medya okuryazarlığı dersinin dijital okuryazarlık becerisinin gelişimine etkisi olduğu ifade edilmiştir. Lisansüstü seviyede eğitim alan öğrencilerin dijital okuryazarlığın daha çok teknik aletleri kullanabilme, güvenli bilgiye erişim konularında kendilerini yetersiz hissettikleri anlaşılmaktadır. Dijital okuryazarlık becerileriyle ilgili kendilerini yeterli gören lisansüstü düzeyde öğrenciler olduğu gibi görmeyen bireylere de rastlanmıştır. Lisans düzeyindeki öğrencilerin teknolojik araç kullanımında herhangi bir yetersizlik hissinde oldukları saptanmazken lisansüstü öğrencilerinin teknik aletlerin işlevsel kullanımında ve dijital çıktı üretiminde kendilerini yeterli görmedikleri anlaşılmaktadır. Burada kuşaklar arasının kısa zamanda teknolojiyle belirgin hale gelmesi düşünölebileceği gibi bireylerin kendilerini eleştirebilme durumunun da lisans ve lisansüstü düzeyde farklılaştığı söylenebilir. Ayrıca alanın sınırlarının net bir şekilde çizilmemiş olmaması bireylerin aklında alana ait kavramları soyut bırakmaktadır. Yine de konuyla ilgili araştırma yapmaya açık ve hevesli oldukları söylenmelidir.

Akademisyenlerin görüşleri değerlendirildiğinde konuya daha çok okuryazarlık temelinde bakıldığı ve tür olarak “dijital” okuryazarlığın çağın zorunlu bir getirisi olarak göröldüğu anlaşılmaktadır. Dijital okuryazarlık akademisyenlere göre yoğun bilgiyi kısa zamanda bulabilmeye yarayan bir araç olduğu gibi aynı zamanda üst düzey zihinsel stratejilerin işe koşulması gereken ve kuşaklar arası davranış değişikliğini tam olarak farklılaştıracak kadar hayatın merkezinde bir konudur. Akademisyenlerin Türkçe Eğitimi alanında dijital okuryazarlığa bakış açısının okuryazarlık temelinde olması gerektiği anlayışına sahip oldukları görölmektedir. Bu sebepten lisans ve lisansüstü düzeyde öncelikle bir çatı kavram olarak okuryazarlığın YÖK tarafından zorunlu hale getirilmesinin gereği ve alan içinde 21. yüzyıl okuryazarlık türlerinin ders olarak çeşitlendirilmesinin gereği ortaya konmaktadır. Akademisyenler dijital okuryazarlık alanını takip etseler de lisansüstü düzeyde bu konuda danışmanlık yapanların sayısı fazla olmamakla beraber bu alanın çerçevesinin net bir şekilde çizilmesi gerekliliğini de savunanlar vardır. Derslerinde dijital okuryazarlık becerisi gerektiren aktivitelere yer verseler de bunun tam olarak uzaktan eğitim sürecinde, zorunluluktan yerleştiği anlaşılmaktadır. Bunun dışında derslerde her zaman yapılan dijital araç kullanımının araç gereç kullanımı boyutunda kalarak devam ettiği anlaşılmaktadır. Dijital uygulamaların işlevlerine takılmadıkları, zaman zaman sosyal medya araçlarını da derse yardımcı olarak kullandıkları anlaşılmaktadır. Dijital okuryazarlık konusunda akademisyenlerin çoğunun öz yeterliğini olumlu değerlendirdiği ancak basılı yayından dijital araçlara geçişle ilgili adaptasyon sürecinde yetersizlik duyguları olduğu anlaşılmaktadır. Sınırsız teknolojik imkanlar dahilinde dijitalleşme ve ana dili kavramları düşünmeleri istendiğinde öğrencilerine sınıf ortamı yaratmak isteyerek konuyu daha çok sınıf ve zaman yönetimi yani eğitim bilimleri minvalinde ele aldıkları, görüşlerinde son derece yaratıcı ve alana katkı sağlayacak ifadeler yer alan katılımcıların da bulunduğu ancak bu fikirlerin ekseriyeti oluşturmadığı söylenmelidir. Lisans öğrencilerinin de bu yüzden dijitalleşme konusunu eğitim bilimleri dersleri çerçevesinde değerlendirmeleri doğaldır. Böyle bakıldığında akademisyenlerce konunun teorik olarak ele alınsa da pratikte ana dili-düşünce ve davranış boyutunda ele alınmaktan uzak olduğu anlaşılmaktadır. Alanın ölkemizde yeni tanınıyor olması ve çerçevesinin henüz muğlak olması sebebiyle çalışma grubunu oluşturan üç ayrı grup içerisinde bazı seviyelerde dijital okuryazarlık dersi almış herhangi bir katılımcı çalışmada yer almadığı için karşılaştırma yapılamamıştır.

Tüm bu bulgulara bakıldığında dil becerilerinin okuryazarlık kavramıyla ilişkilendirilerek eleştirme ve sorgulama becerilerine dönük ve 21. yüzyıl ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde yapılandırılması ve ayrıca dijital okuryazarlık becerisinin nasıl kazandırılacağına odaklanılması gerekmektedir. Türkçe Eğitimi yalnızca gramer ya da dil becerilerini içeren bir ders olarak görölmemelidir; bilgiyi her

kaynaktan bulan, gerektiği şekilde kavrayan, gerekli yerlerde uygulayan, analiz yapabilen, örgütleyen, değerlendiren ve sentezleyen bir zihin becerisini kazandırma işi olarak görülmesi ve kavramsallaştırmaların bu bağlamda yapılması gerekir. Bu yüzden:

-Giriş bölümünde de değinildiği üzere medya okuryazarlığı alanının (ülkemizde 7 ve 8. sınıflarda seçmeli ders olarak okutulmaktadır) kapsamının genişletilmesi ve dijital okuryazarlık çatı kavramı altında 21. yüzyıl okuryazarlıkları olarak diğer türlerin de dahil edildiği bir alan olarak ele alınması,

-21. yüzyıl okuryazarlıklarının da Türkçe dersi içinde gerek ders saati sayısının artırılarak gerek müfredatta yapılacak geliştirmelerle eleştirel okuryazarlık tabanlı olarak öğrencilere kazandırılması,

-Okuryazarlık becerisinin hem çeşitlerinin ve yeni nesil metin kavramını geliştirmeye yönelik ana diliyle (dil-düşünce-kültür) ilgili teorik araştırmaların hem de pratikte hangi yaklaşım, yöntem ve tekniklerle öğrencilere kazandırılması gerektiğine yönelik araştırmaların çoğaltılması,

-Gelişen teknolojiyle (artırılmış gerçeklik vb.) insanların düşünce şekillerine ve dil becerilerinin kullanımına yansımalarının dil olarak Türkçenin kendisine mevcut ve olası etkileri araştırılmalıdır.

Bireylerin hayata katılımı; düşüncesi, dünyayı nasıl gördüğü ve okullarda edindiği becerileri 21. yüzyıl ihtiyaçları doğrultusunda ilgili becerileri işe koşabildiği ölçüde gerçekleşecektir. Dijital dünya sadece eğitimde değil hayatın her alanında insan yaşamının olmazsa olmaz bir parçasıdır.

Dil düşüncenin bir tezahürüdür. İki unsur arasındaki ilişki tek yönlü değildir, birbirini etkilemektedir. Düşünceye şekil vermek, dilden; dili doğru uygulamak ve o dili ana dili olarak konuşanları uygun kavramlarla beslemek düşüncenin disiplininden geçmektedir. Tüm toplumların ve bireylerin 21. yüzyılda hayatın beklentilerine cevap vermesi hayata katılım noktasında her geçen gün daha da önem kazanacaktır.

Kaynakça

- Aires, L. (2015). Literacias digitais: Texto orientador, *Curso de Formação Para a Docência Online*, Universidade Aberta.
- https://repositorioaberto.uab.pt/bitstream/10400.2/6017/1/Literacias%20Digitais_Texto_Orientador_VF.pdf
- Ananiadou, K. & Claro, M.(2009). 21st Century Skills and Competences for New Millennium Learners in OECD Countries. *Organisation for Economic Co-operation and Development*.
- Bawden, D. (2008). Origin and concepts of digital literacy. In C. Lankshear,& M. Knobel (Eds.), *Digital literacies: Concepts, policies, and practices*(pp. 17-32). Peter Lang
- Belshaw, D. A. J. (2012). What is 'digital literacy'? : a pragmatic investigation, <https://ethos.bl.uk/OrderDetails.do?uin=uk.bl.ethos.548838> Erişim Tarihi: 27.11.2021
- Bortree, D. S. (2005). Presentation of self on the Web: An ethnographic study of teenage girls' weblogs. *Education, Communication & Information*, 5, 25-39.
- Büyüköztürk, Ş. vd.(2019), *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Pegem Akademi: Ankara.
- Cummins, M., Becker, S.A., Alexander, B. (2016). NMC horizon project strategic brief on digital literacy, *Learning and Technologic Library*, Erişim Tarihi:10.02.2021, <https://www.learntechlib.org/p/173858/>
- Eshet- Alkalai, Y. and Amichai-Hamburger, Y. (2004). "Experiments in Digital Literacy", *Cyberpsychology & Behavior* , 7 (4).

- Gee, J. P. (1996). *Social Linguistics and Literacies: Ideology in Discourses*. London: Taylor & Francis.
- Gee, J.P. (2007). *Social linguistic and literacies: ideology and discourses 3rd edition*, <https://doi.org/10.4324/9780203944806>, Erişim tarihi: 12.10.2021
- Gee, J. P. (2004). New times and new literacies: Themes for a changing world. In A. F. Ball & S. W. Freeman (Eds.), *Bakhtinian Perspectives on Language, Literacy, and Learning* (pp. 279-306). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Güneş, F. (2019). Okuryazarlık yaklaşımları, *Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 4 (3), <https://doi.org/10.29250/sead.634908>
- Güneş, F. (2013). “Türkçede metin öğretimi yerine metinle öğrenme”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi*, özel sayı yıl: 6 sayı: 11.
- Güneş, F. (2000). *Okuma Yazma Öğretimi ve Beyin Teknolojisi*, Ocak Yayınları 2. baskı, İstanbul.
- Güneş, F. (2012). Bologna süreci ile yükseköğretimde öngörülen beceri ve yetkinlikler, *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi/Journal of Higher Education and Science*, DOI: 10.5961/jhes.2012.026
- Hague, C., and Payton, S. (2011). “Digital literacy across the curriculum”, *Curriculum Leadership*, 9(10).
- Hobbs, R. (2010). *Digital and Media Literacy: A Plan of Action*, <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED523244.pdf> Erişim Tarihi: 27.11.2021
- Honan, E. (2008). “Barriers to teachers using digital texts in literacy classrooms”, *UKLA Published by Blackwell Publishing*, Oxford. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/j.1467-9345.2008.00480.x> Erişim Tarihi: 27.11.2021
- Jeressa S. and Boffone, T. (2021). Booktok 101: tiktok, digital literacies, and out-of-school reading practices, *Journal of Adolescent & Adult Literacy* Vol. 65 No. 3 pp. 219–226 doi: 10.1002/jaal.119.
- Jewitt, C. (2008). Multimodality and literacy in school classrooms. *Review of Research in Education*, 32, 241- 267.
- Joint Information Systems Committee (JISC) (2014) “Developing digital literacies”, <https://www.jisc.ac.uk/guides/developing-digital-literacies> erişim tarihi: 22.05.2019
- Kellner, D. (2001). “New Technologies- New Literacies: Reconstructing Education for the new millennium”, *International Journal of Technology and Design Education*, 11.
- Knobel, M., & Lankshear, C. (2006). Digital literacy and digital literacies: Policy, pedagogy and research considerations for education. *Nordic Journal of digital literacy*, 1(1), 12-24.
- Lanham, R. (1995), Digital literacy, *Scientific American*, 273 (3).
- Lankshear, C. and Knobel, M. (2006), “New literacies: concept and practices”, available at: www.geocities.com/newliteracies/Chapter3.pdf (accessed 2 August 2006).
- Lave, J., & Wenger, E. (1991). *Situated learning: Legitimate Peripheral Participation*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Lankshear, C., & Knobel, M. (Eds.). (2008). *Digital literacies: Concepts, policies, and practices*. Peter Lang.
- Luke, A. (1998). Getting over method: Literacy teaching as work in “new times”. *Language Arts*, 75, 305-313. New London Group. (1996). *A pedagogy of multiliteracies: Designing social futures*. Harvard Educational Review, 66, 60-92.
- Martin, A. & Grudziecki, J. (2006). DigEuLit: Concepts and tools for digital literacy development. *Innovation in Teaching and Learning in Information and Computer Sciences*, 5(4), 249-267. <https://doi.org/10.11120/ital.2006.05040249>
- McLuhan, M. (2014). *Gutenberg Galaksisi: Tipografik İnsan Oluşumu (çev. Gül Çağalı Güven)*, Yapı Kredi Yayınları: İstanbul.

- Monteiro, A. R. & Leite, C. (2021). Digital literacies in higher education: skills, uses, opportunities and obstacles to digital transformation, RED. Revista de Educación a Distancia. Núm. 65, Vol. 21. Artíc. 6, DOI: <https://doi.org/10.6018/red.438721>
- New London Group. (1996). A pedagogy of multiliteracies: Designing social futures. Harvard Educational Review, 66, 60-92.
- Nichols, T. P., & Stornaiuolo, A. (2019). Assembling “Digital Literacies”: Contingent Pasts, Possible Futures. *Media and Communication*, 7 (2), 14-24. <http://dx.doi.org/10.17645/mac.v7i2.1946>
- Özdemir, O. (2019). Dijital okuryazarlık, *Nobel Akademik Yayıncılık*.
<https://88.255.218.197/xmlui/bitstream/handle/20.500.12436/2723/Dijital%20Okuryazarl%C4%B1k.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Özden, M. (2018). “Digital literacy perceptions of the students in the department of computer technologies teaching and Turkish language teaching”, *International Journal of Progressive Education*, 14 (4).
- Piaget, J. (1952). Educationist Jean Piaget, Erişim Adresi: <https://pre-primary.smtthane.in/pdf/activities-20-21/Educationist-Jean-Piaget-By-Akshataa-Atul-Kasturey.pdf>
- Rychen, D. S. & Hersch, S. L. (Eds) (2003). Key Competencies for a Successful Life and a WellFunctioning Society. Cambridge, MA: Hogrefe & Huber.
- Sang, Y. (2017). Expanded Territories of “Literacy”: New Literacies and Multiliteracies, *Journal of Education and Practice*, Vol.8, No.8, 2017.
- Semali, L. M. (2001) Defining new literacies in curricular practice, *ELSHALIF* volume 5, number 4.
- Stordy, P. (2015). Taxonomy of literacies, *Journal of Documentation*, Vol. 71 No. 3, 2015 pp. 456-476, Emerald Group Publishing Limited 0022-0418 DOI 10.1108/JD-10-2013-0128
- Ulu, H. ve Avşar Tuncay, A. (2017) Öğretmen adaylarının çok katmanlı okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi, *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 12/25*, p. 763-778 DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12303>
- UNICEF (2019). Digital literacy for children: exploring definitions and frameworks, <https://www.unicef.org/globalinsight/media/1271/file/%20UNICEF-Global-Insight-digital-literacy-scoping-paper-2020.pdf>, Erişim Tarihi: 10.11.2021.
- Vollmer, S. L. E. (2021). New Teachers, New Literacies: Examining Teacher Candidates’ Understandings, Beliefs, And Implementation of Digital and Multimodal Literacies, Yayınlanmamış Doktora Tezi, University of Oklahoma. Erişim Adresi: https://shareok.org/bitstream/handle/11244/329542/2021_Vollmer_Staci_Dissertation.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara : Seçkin.